

Ερμηνεία της ευχής "Κύριε και Δέσποτα της ζωής μου".

του Μητροπολίτου Μεσογαίας και Λαυρεωτικής κ. Νικολάου.

Έρμηνεία τῆς εὐχῆς τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου «Κύριε καὶ Δεσποτα τῆς ζωῆς μου»

Με τη βοήθεια του Θεού φθάσαμε στο ξεκίνημα της Μεγάλης Σαρακοστής που θα μας οδηγήσει στη μεγάλη εορτή του Πάσχα. Αυτή η ευλογημένη περίοδος, ειδικά στην εποχή μας και στις δυσκολίες που ζούμε όλοι μας, δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να μας αφήσει ίδιους. Θα ήταν μεγάλη αδικία για καθένα από εμάς να περάσει η Σαρακοστή ανεκμετάλλευτη. Θα πρέπει να κάνουμε κάτι, ώστε να αλλάξει λίγο η πορεία της ζωής μας, να μεταμορφωθεί λίγο η ψυχή μας.

Στόχος τῆς πνευματικῆς μας πορείας εἶναι ἡ ὁμοίωσή μας μὲ τὸν Θεό, ἡ ὁποία ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ ἐναρέτου βίου. Ἡ ἀρετὴ εἶναι μία γενικὴ λέξη, ποὺ ἀναλύεται ὅμως σὲ ἐπὶ μέρους ἀρετές. Δὲν ἔχει νὰ κάνει τόσο μὲ τὰ βιώματα, τὶς ἐμπειρίες, ἀλλὰ μὲ κάτι κάπως πιὸ πρακτικό, κάπως πιὸ καθημερινό, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν καρπὸ τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἡ πνευματικὴ μας ζωὴ μπορεῖ νὰ ἔχει τὰ στοιχεῖα τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας, μπορεῖ νὰ διακατέχεται ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ πνευματικοῦ λόγου, μπορεῖ νὰ διαβάζουμε τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, νὰ μιλάμε γιὰ τὰ πνευματικά, νὰ ἔχουμε συνήθειες πνευματικὲς καὶ γνώσεις θεολογικὲς, ἀλλὰ, ἂν τὰ χέρια μας δὲν εἶναι γεμάτα ἀπὸ καρπούς, ἂν ἡ ζωὴ μας δὲν εἶναι στολι-

σμένη με συγκεκριμένες ἀρετές, τότε μᾶλλον ζημιὰ κάνει ἢ μαρτυρία μας καὶ μᾶλλον καταστροφή συμβαίνει στήν ψυχή μας. Εἶναι ἀνάγκη, λοιπόν, νὰ ὑπάρχουν τὰ σκαλοπάτια τῶν συγκεκριμένων ἀρετῶν, ποὺ ὀδηγοῦν τὴν ψυχή μας ἀπὸ τὸ ἐπίγειο φρόνημα στὶς οὐράνιες καταστάσεις γιὰ τὶς ὁποῖες διαρκῶς μᾶς μιλάει ἡ Ἐκκλησία με τὴν πίστη, με τὴν ἀγάπη, με τὴν διάθεση νὰ μᾶς κάνει μετόχους αὐτῶν τῶν μεγάλων εὐλογιῶν.

Ἀπὸ ποῦ λοιπόν νὰ μποῦμε σὲ αὐτὸ τὸ στάδιο τῶν ἀρετῶν, ἀπὸ ποῖα πόρτα νὰ εἰσέλθουμε σὲ αὐτὸν τὸν χῶρο τοῦ πρακτικοῦ βίου, ἀπὸ ποῦ νὰ ἀρχίσουμε τὴν ἄνοδο, νὰ ἀκολουθήσουμε τὰ σκαλοπάτια ποὺ θὰ μᾶς φθάσουν στὴν κορυφή; Τί νὰ χρησιμοποιήσουμε ὡς ἀφορμή;

Ἕναι μία προσευχή, ποὺ εἶμαι βέβαιος πὼς οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς τὴ γνωρίζουν. Εἶναι μία προσευχή ποὺ προσδιορίζει τὴ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, τὴ λέμε μόνο σὲ αὐτὴν τὴν περίοδο. Μία προσευχή μετανοίας, ποὺ ἀνοίγει τοὺς ὀρίζοντες μας. Μία προσευχή ἢ ὁποῖα ὑπάρχει σὲ ὅλες ἀνεξαιρέτως τὶς ἀκολουθίες. Μάλιστα, σὲ μερικὲς ἐμφανίζεται καὶ δύο φορές. Μία πολὺ παλιὰ προσευχή, ἢ ὁποῖα ὅμως πολὺ βαθειὰ περιγράφει τὴν ἀνθρώπινη ψυχή καὶ τὸν ἀγῶνα της, τὸ μυστήριο καὶ τὴν προοπτικὴ της. Εἶναι ἡ προσευχὴ τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ.

«Κύριε καὶ Δέσποτα τῆς ζωῆς μου, πνεῦμα ἀργίας, περιεργείας, φιλαρχίας καὶ ἀργολογίας μὴ μοι δῶς. Πνεῦμα δὲ σωφροσύνης, ταπεινοφροσύνης, ὑπομονῆς καὶ ἀγάπης, χάρισάι μοι τῷ σῶ δούλω. Ναί, Κύριε Βασιλεῦ, δώρησαί μοι τοῦ ὁρᾶν τὰ ἐμὰ πταίσματα, καὶ μὴ κατάκρινειν τὸν ἀδελφόν μου, ὅτι εὐλογητὸς εἶ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν».

Τόσο μικρὴ ἀλλὰ τόσο περιεκτικὴ! Μάλιστα, κατὰ τὸ τυπικὸ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀπαγγέλλεται ἀπλὰ ἀλλὰ συνοδεύεται ἀπὸ κινήσεις μετανοίας. Στὰ μοναστήρια, ἂν τυχὸν ἔχετε πάει, τηρεῖται ἐπακριβῶς τὸ τυπικὸ αὐτό, ὅπως ἀναγράφεται στὶς φυλλάδες καὶ στὸ Ὡρολόγιο. Λέγει ἐκεῖ ὅτι ποιοῦμε τρεῖς μετανοίας μετὰ ἀπὸ τὸν κάθε στίχο καὶ μετὰ κάνουμε δώδεκα μικρὲς καὶ ἐπαναλαμβάνουμε τὸ τελευταῖο κομμάτι καὶ μετὰ ἄλλη μία μεγάλη.

Δηλαδή, «Κύριε καὶ Δέσποτα τῆς ζωῆς μου...» -τελειώνουμε τὸ πρῶτο κομμάτι- καὶ κάνουμε μία στρωτὴ ἐδαφιαία μετάνοια, ἀπὸ αὐτὲς τὶς μεγάλες, τὶς βαθιές. Συνεχίζουμε: «Πνεῦμα δὲ σωφροσύνης, ταπεινοφροσύνης, ὑπομονῆς καὶ ἀγάπης...»· δευτέρη μετάνοια. «Δώρησαί μοι τοῦ ὁρᾶν τὰ ἐμὰ πταίσματα...»· τρίτη μετάνοια. Καὶ μετὰ σιωπηρῶς λέγοντας τὸ «Κύριε ἐλέησον» ἢ τὸ «Ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» κάνουμε δώδεκα σταυρωτὲς μικρὲς μετάνοιες. Αὐτὸ στὰ μοναστήρια. Καὶ ἐπαναλαμ-

βάνουμε τὸ «Ναί, Κύριε Βασιλεῦ, δώρησαι μοὶ τοῦ ὄραν τὰ ἐμὰ πταίσματα» καὶ κάνουμε ἄλλη μία μεγάλη μετάνοια. Ὅλα αὐτά, ὥστε νὰ τὴν καταλάβει τὴν προσευχὴ ὄχι μόνον ἢ σκέψη μας, ὄχι μόνον ἢ ψυχὴ μας, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὸ σῶμα μας. Νὰ τὴν καταλάβει ὁλόκληρος ὁ ἑαυτὸς μας. Εἶναι σημαντικὴ προσευχὴ. Εἶναι πόρτα καὶ ὁδὸς καὶ τέρμα γιὰ ὅποιον ἔχει πνευματικὴ εὐστροφία νὰ ἀξιοποιήσῃ τὸ περιεχόμενό της καὶ νὰ φιλοτιμηθεῖ στὴ ζωὴ του.

Ἦς κάνουμε, λοιπόν, μία σύντομη ἐρμηνεία καὶ ἀνάλυση αὐτῆς τῆς προσευχῆς, νὰ καταλήξουμε σὲ τέσσερις παρατηρήσεις ποὺ δὲν εἶναι τόσο ἐμφανεῖς, νὰ κρατήσῃ ὁ καθένας τὸ μήνυμά του καὶ ἔτσι νὰ τὸ πάρει συνοδὸ.

Ὁ χορηγός, ὁ ὁδηγός, ὁ ὑπερασπιστής, ὁ Κύριος.

«Κύριε καὶ Δέσποτα τῆς ζωῆς μου...» ἔτσι προσφωνοῦμε τὸν Θεό. Κύριε, Σὺ ποὺ εἶσαι ὁ κυρίαρχος, ὁ ὁποῖος κυβερνᾷς καὶ δεσπόζεις στὴ ζωὴ μου. Ἡ ἔκφραση αὐτὴ εἶναι παρμένη ἀπὸ τὸ βιβλίον Σοφία Σειράχ, στὸ ὁποῖο ἐπίσης ὑπάρχει καὶ ἄλλη μία σχετικὴ ἀναφορά: «Κύριε καὶ Θεὲ τῆς ζωῆς μου». Ὁ Κύριος εἶναι ὁ χορηγός τῆς ζωῆς, αὐτὸς ποὺ δίνει τὴ ζωὴ. Ὁ Κύριος εἶναι ὁ ὁδηγός τῆς ζωῆς, αὐτὸς ποὺ κατευθύνει τὴ ζωὴ. Ὁ Κύριος εἶναι ὁ ὑπερασπιστής τῆς ζωῆς, ὅπως λέγει ὁ ψαλμωδός (Ψαλμ. 26,1). Ὁ Κύριος εἶναι αὐτὸς στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ ζωὴ μας.

Ξεκινοῦμε τὴν προσευχὴ μᾶς ὁμολογώντας μὲ ὅλα τὰ κύτταρα τῆς ὑποστάσεώς μας ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Κύριος τῆς ψυχῆς μας. Σὰν νὰ λέμε ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω νὰ κυβερνῶ τὴν ψυχὴ μου. Θέλω ὅλες τὶς λεπτομέρειες νὰ τὶς ρυθμίζει ὁ Θεός, ὅλες τῆς τὶς γωνιές Αὐτὸς νὰ τὶς φωτίζει. Παντοῦ Αὐτὸς νὰ ἔχει τὸ δικαίωμά Του καὶ σὲ κάθε σημεῖο της νὰ ἐπαληθεύεται ἡ δικὴ Του παρουσία. «Ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κληροὶ μου» λέγει κάπου ἄλλοῦ ὁ ψαλμωδός (Ψαλμ. 30,16) ὅτι στὰ χέρια Σου βρίσκονται οἱ τύχες τῆς ζωῆς μου. Ὅλη μας ἡ ζωὴ, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ μέχρι καὶ τὸ τέλος της, τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα συμβαίνουν ἐνδιαμέσως, οἱ γνωριμίες ποὺ κάνουμε, οἱ ἀφορμὲς τῆς σωτηρίας ποὺ ἔχουμε, οἱ πειρασμοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους περνᾶμε, ὅλα εἶναι στοιχεῖα τὰ ὁποῖα βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ὁποῖα μποροῦμε ἐμεῖς νὰ τὰ ἀναθέσουμε σὲ Ἐκεῖνον, ὥστε Αὐτὸς νὰ φροντίσῃ τὸ πῶς θὰ τὰ ἀντιμετωπίσουμε, ἢ θὰ τὰ διαχειρισθοῦμε μὲ τὸν καλύτερο τρόπο.

Ξεκινοῦμε, λοιπόν, τὴν προσευχὴ μας μὲ αὐτὴν τὴν ὁμολογία, ὅτι ἡ ζωὴ μας πρῶτον δὲν μᾶς ἀνήκει -φοβερὸ πράγμα· γιὰ σκεφτεῖτε το!- καὶ δεύτερον ὅτι ἀνήκει στὸ σύνολό της, σὲ κάθε λεπτομέρειά της, σὲ κάθε

φάση της και έξ ολοκλήρου στον Θεό. Για φαντασθείτε τον έαυτό σας και τή ζωή σας να οικοδομεῖται πάνω σε αυτήν τήν πραγματικότητα, ὅτι ἡ ζωή μου εἶναι ἕνα δῶρο σε ἔμένα, τὸ ὁποῖο τὸ ἐπιστρέφω αὐτοβούλως και αὐτεξουσίως στον Δωρητή μου, πού εἶναι ὁ Χριστός. Καὶ Αὐτός τήν κυβερνᾷ! Πέφτω τὰ βράδια και κοιμᾶμαι. Δέν με νοιάζει τίποτα. Δέν φοβοῦμαι οὔτε τίς δοκιμασίες μου, οὔτε τούς πειρασμούς μου, οὔτε τὸ τέλος μου, οὔτε τὸ τέλος τῶν ἀγαπημένων προσώπων μου, διότι ἡ ζωή τους εἶναι και ζωή μου και ἡ ζωή ὄλων μας ἀνήκει στον Θεό. Ἔτσι ξεκινοῦμε. Μὲ αὐτὸ τὸ ἄνοιγμα, μὲ αὐτὸ τὸ δόσιμο, μὲ αὐτὴν τήν ἐλευθερία. «Κύριε και Δέσποτα τῆς ζωῆς μου».

Ἡ ἀργία.

Τέσσερα πράγματα να μὴν ἐπιτρέψεις να συμβοῦν μέσα μου. «Πνεῦμα ἀργίας, περιεργίας, φιλαρχίας και ἀργολογίας». Μὴν ἐπιτρέψεις να ὑπάρξει μέσα μου μία κατάσταση ἀργίας, τεμπελιάς, ραθυμίας, ἀκηδίας, ἀδιαφορίας, ἀνορεξίας. Αὐτὸ θὰ πεῖ ἀργία. Να εἶμαι ἀργός, βραδύς, χωρίς ἐσωτερικούς παλμούς, χωρίς δυναμικὸ μέσα στήν ψυχή μου. Ἔνας μουδιασμένος, μαραμένος, χωρίς ἐνδιαφέρον για πνευματικά. Φοβερὴ ἀρρώστια, ἰδίως τῆς ἐποχῆς μας. Πολλές φορές βλέπουμε νέα παιδιά ἀνόρεκτα, μᾶλλον κουρασμένα -να τήν πῶ τήν λέξη - βαριεστημένα, χωρίς διάθεση, χωρίς χυμούς, χωρίς ἐνθουσιασμό. Δέν μποροῦμε ἔτσι να προχωρήσουμε. Λέει στο σοφὸ βιβλίο τῆς Κλίμακος ὅτι ἡ ἀργία εἶναι περιεκτικὸν τοῦ θανάτου στοιχεῖον, εἶναι κάτι τὸ ὁποῖο θυμίζει τὸν θάνατο στον ἄνθρωπο. Πῶς εἶναι δυνατόν να προχωρήσει στή ζωή ἕνας ὁ ὁποῖος διακρίνεται ἀπὸ τεμπελιά; Γι' αὐτὸ και ἡ ἀκηδία, αὐτὴ ἡ περὶ τὰ πνευματικά ἀδιαφορία, θεωρεῖται ἀπὸ τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ θανάσιμα, ὀλέθρια για τήν ψυχή μας, ἁμαρτήματα. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀκηδία, ἡ ἀργία. Αὐτὸ θέλει βία και πίεση για να καταπολεμηθεῖ. «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται και βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν» (Ματθ. 11,12).

Αὐτοὶ πού ξέρουν να ζορίζονται, να ἀσκοῦνται, να ἐπιμένουν, να ἀγωνίζονται, αὐτοὶ ἀρπάζουν τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Αὐτοὶ πού ἀργοῦν, πού τεμπελιάζουν, πού δέν μποροῦν, πού παραδίδονται ἔτσι στον χαλαρὸ ἑαυτὸ τούς αὐτοὶ μένουν δίχως γεύσεις, δίχως καρπούς. Αὐτὸ μὲ δύο λέξεις σημαίνει, χωρίς ἀγώνα, χωρίς ἄσκηση, τὰ πράγματα δέν θὰ μπορέσουν να πάρουν τήν καλὴ πορεία για τήν ψυχή μας. Νά γιατί ξεκινοῦμε τὴ σαρακοστιανὴ προσευχή μας ζητώντας να μὴν ἐπιτρέψει ὁ Θεὸς τήν ἀργία και τήν ἀκηδία και τὴ ραθυμία στήν ψυχή μας.

Ἡ περιέργεια.

«Πνεῦμα», ἐπίσης, «περιεργίας». Ἐὰν ἡ ἀργία εἶναι τὸ νὰ χαθεῖ κά- νεις μέσα στοῦ τίποτα, ἡ περιέργεια εἶναι τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο: νὰ σκορ- πίζεται μέσα στοῦ παντοῦ, νὰ χώνεται παντοῦ καὶ πάντα. Νὰ θέλει νὰ τὰ μάθει κανεὶς ὅλα. Λέει ἓνας ἀπὸ τοὺς Πατέρες: «μισῶ τὸ χαμερπές πάθος τῆς περιεργίας». Αὐτὸ τὸ πάθος τῆς περιεργίας ποὺ μὲ κάνει νὰ σέρνομαι χαμηλά. Αὐτὸ θὰ πεῖ χαμερπές· σημαίνει νὰ ἔρπω χάμω. Αὐτὸ τὸ πάθος ἐνδημεῖ μεταξύ τῶν χριστιανῶν. Διαβάζουμε πιὸ εὐκόλα ἓνα κουτσομπο- λίστικο θρησκευτικὸ περιοδικὸ παρὰ τὴν Κλίμακα. Παρακολουθοῦμε πιὸ εὐκόλα μία σκανδαλιστικὴ ἐκπομπὴ στὴν τηλεόραση παρὰ συμμετέχουμε σὲ μία ἀγρυπνία. Αὐτὴ εἶναι ἡ περιέργεια· νὰ ξέρεις, νὰ ψάχνεις τὴ ζωὴ τοῦ διπλανοῦ σου. Σὰν νὰ τὸν βλέπεις μὲ τὶς πιτζάμες τῆς ὑποστάσεώς του. Νὰ ἀνακαλύπτεις τὰ μυστικά του, χωρὶς κανέναν λόγο. Νὰ ἀφήνεις στὴν ἄκρη τὸν θησαυρὸ καὶ νὰ μπερδεύεσαι μὲ τὰ σκουπίδια.

Αὐτὸ δημιουργεῖ ἓναν σκορπισμό, μία διάχυση καὶ ἔτσι δὲν συγκρο- τεῖται ἡ ψυχὴ. Ζητοῦμε, λοιπόν, αὐτὸ τὸ πάθος, τὸ ὁποῖο, πάλι κατὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τῆς Κλίμακος, ἀποψύχει τὴ θερμότητα τῆς ψυχῆς, δηλαδή ρί- χνει τὴ θερμοκρασία της καὶ δὲν μπορεῖ νὰ θερμανθεῖ, ὥστε νὰ λειτουρ- γήσει μὲ ἐνθουσιασμό καὶ βάθος, νὰ μὴν ἐπιτρέψει ὁ Θεὸς νὰ φωλιάσει μέσα μας.

Ἡ φιλαρχία.

Τρίτο πάθος ἡ «φιλαρχία», ἡ φιλοπρωτία. Κοινὴ ἀρρώστια. Ὅλοι τὴν ἔχουμε μέσα μας. Θέλουμε νὰ εἴμαστε οἱ πρῶτοι. Θέλουμε νὰ εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ἀποδέκτες, ὄχι ἀπλῶς τιμῶν, ἀλλὰ τῶν καλυτέρων τιμῶν. Στὴ σύγ- κριση νὰ εἴμαστε ἐμεῖς ἀπὸ τὸν δεῦτερο πιὸ μπροστὰ καὶ μάλιστα μὲ σα- φήνεια. Αὐτὸ τὸ πρόβλημα τὸ ἔχουμε καὶ μέσα στὴν Ἐκκλησία. Τόσο συ- χνὰ τσακωνόμαστε ποιὸς θὰ εἶναι πρῶτος. Μὰ τί σημασία ἔχει αὐτό; Μπορεῖ νὰ εἶσαι ἱερέας καὶ νὰ ἐπιδιώκεις ἐσὺ νὰ διαβάσεις τὸ πρῶτο Εὐαγγέλιο τῆς Μεγάλης Πέμπτης καὶ ὄχι ὁ συνεφημέριός σου. Μπορεῖ νὰ εἶσαι ψάλτης καὶ νὰ διεκδικεῖς ἐσὺ νὰ ψάλεις τὰ καλὰ κομμάτια καὶ ὄχι ὁ ἄλλος, ποὺ μπορεῖ καὶ νὰ ἔχει καλύτερη φωνὴ ἢ περισσότερες γνώσεις ψαλτικῆς. Πῶς μᾶς κυβερνάει ὁ διάβολος! Μὲ ἀνόητα πράγματα!

Βλέπετε καὶ τοὺς Μαθητές, ἐνῶ ὁ Κύριος τοὺς ἀναγγέλλει περὶ τοῦ πάθους Του, τὴν ἴδια ὥρα, ἀρχίζουν οἱ δύο, ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰάκωβος, νὰ ζητοῦν πρωτοκαθεδρίες στὴ Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τὸ φοβερὸ ποιὸ εἶναι; Ὅτι δὲν ἔμειναν μόνοι αὐτοὶ οἱ δύο νὰ διεκδικοῦν τὰ πρωτεῖα, ἀλλὰ ἐνοχλήθηκαν καὶ οἱ ὑπόλοιποι καὶ στράφηκαν ἐναντίον τους. Προφανῶς

γιατί και αυτοί ήθελαν από μέσα τους να είναι πρώτοι. Οί ήρωες αυτοί της πίστεως, αυτοί που διώχθηκαν και μετά μαρτύρησαν, αυτοί οί ίδιοι άρνήθηκαν, οί ίδιοι έγκατέλειψαν, οί ίδιοι τσακώθηκαν λίγο πρό του πάθους ποιός θα είναι πρώτος. Ο Κύριος όμως τους δίνει τó μάθημα τή νύχτα του Μυστικοῦ Δείπνου λέγοντας ότι πρώτος πρέπει να είναι αυτός που έπιλέγει μετά έσωτερικής έλευθερίας και άνέσεως τή θέση του τελευταίου. Τί ώραίο πράγμα! Να μπεις σε έναν χῶρο που θα διαδραματιστεί μία έκπληκτική σκηνή, όπου από μέσα σου να θέλεις να βλέπεις και να άκους. Και εκεί να σου προτείνουν να διαλέξεις όποια θέση θέλεις, άκόμη και τήν καλύτερη. Κι έσύ να έπιλέγεις εύκολα τήν τελευταία. Να είσαι μέσα άλλα κρυμμένος στήν άκρη. Και αυτό για να μποῦν οί άλλοι πριν από έσένα, για να απολαύσουν αυτοί πιό πολύ από όσο έσύ. Για να είναι μεγαλύτερη χαρά σου από τήν άπόλαυση τής παραστάσεως ή χαρά τους.

«Τή τιμή άλλήλους προηγούμενοι» (Ρωμ. 12,10), λέγει ο άπόστολος Παῦλος. "Όχι φιλοπρωτία, όχι πρωτοκαθεδρία."Όχι αυτό τó φίλαρχο φρόνημα, να είμαι ο πρώτος, αλλά να θέλω να τιμήσω τόν άλλο, να θέλω να τιμηθεῖ ο άλλος. Να του έκχωρήσω τά δικαιώματα, να είμαι ο διακονῶν, να είμαι ο εύτυχισμένος έσχατος, ο εύλογημένος ούραγός, άναπαυμένος στή θέση μου, στήν άκρη τής ούρας. Αυτός όμως που θα είναι μέσα στήν άγκαλιά, όπου όλοι οί άλλοι θα είναι καλύτεροί μου. Τί ώραίο πράγμα! Να χαίρομαι τήν εύλογία τῶν δωρεῶν του Θεοῦ και τῶν άρετῶν τῶν αδελφῶν. «Πνεῦμα», λοιπόν, «φιλαρχίας», να θέλω να υπερέχω έγώ, και φιλοπρωτίας, «μή μοι δῶς».

Ἡ άργολογία.

«Πνεῦμα άργίας, περιεργείας, φιλαρχίας» και τέταρτον «άργολογίας». Τί θα πεῖ άργολογία; Κουτσομπολιό. Άχρηστολογία. Ὑπάρχει κάτι που λέγεται περιαυτολογία· να μιλάς για τόν έαυτό σου. Κακό πράγμα! Ὑπάρχει κάτι άλλο που λέγεται καυχησιολογία· να αρχίσεις να καυχᾶσαι για τόν έαυτό σου. Άλλη άρρώστια! Ὑπάρχει άλλο ένα πάθος που λέγεται πολυλογία· να μιλάς άκατάσχετα και ο άλλος να μήν μπορεί να πάρει σειρά να πεῖ κάτι. Και υπάρχει και αυτό που λέγεται άργολογία, τó όποιο σημαίνει να λές άνοησίες ή άχρηστα πράγματα. Λόγια που δέν χρειάζονται, που δέν προσφέρουν τίποτα. Συχνά όμολογοῦμε ότι «πῆγα και σκότωση τήν ὠρα μου. Εῖπαμε και κανένα χαζό». "Όχι τέτοιο πράγμα. Από τó στόμα μας «λόγος άργός», δηλαδή μή ζωντανός, μή ούσιαστικός «μή έκπορευέσθω» (Έφεσ. 4,29), να μήν βγαίνει, μάς προτρέπει ή Έκκλησία μας και οί άγιοί μας. Για φαντασθεῖτε πάλι τή ζωή μας να οικοδομεῖται πάνω σε περιε-

κτικούς, ουσιαστικούς λόγους. Νὰ μὴν ἔχει, λοιπόν, οὔτε τὸ ἀγκάθι τοῦ ἄχρηστου, ἀνόητου λόγου, οὔτε τοῦ περιέργου λόγου, οὔτε τοῦ κατὰ κριτικοῦ λόγου, οὔτε τοῦ ὑπεροχικοῦ λόγου, ἀλλὰ νὰ εἶναι στόμα καθαρὸ, λόγος παστρικός, πεντακάθαρος. «Εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ», λέει στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου (Ἰακ. 3,1). Αὐτὸς ποὺ ἔχει καθαρὸ στόμα καὶ δὲν φταίει μὲ τὸ στόμα του αὐτὸς ἐγγίζει πλέον τὴν κατάστασιν τῆς τελειότητος.

Καθὼς, λοιπόν, ζητοῦμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ μὴν ἐπιτρέψει στὴν ψυχὴ μας τὴν παρουσίαν αὐτῶν τῶν τεσσάρων ἀδυναμιῶν, στὴν οὐσία, μὲ τὴν προσευχὴ αὐτή, ζητοῦμε τὴν ὑποκατάστασίν τους ἀπὸ τέσσερις ἀρετές: ἀντὶ τῆς ἀργίας, τὸ φιλότιμο καὶ τὸν ἅγιο ζῆλο. Στὴ θέσιν τῆς περιέργειας, τὸ ἀπερίεργον, τὸ ἀπερίσπαστον καὶ τὴ σύνεση. Ἀντὶ τῆς φιλαρχίας, τὴν ὑποχωρητικότητα καὶ τὴν εὐγενῆ συστολή. Καί, τέλος, ἀντὶ τῆς ἀργολογίας, τὴ σιωπὴ καὶ τὸν «ἄλατι ἠρτυμένον λόγον» (Κολ. 4,6).

Ὁ ὄσιος, ὅμως, Ἐφραὶμ στὴν περίφημη προσευχὴ του δὲν ζητάει μόνον τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ τέσσερα μεγάλα πάθη ποὺ προαναφέραμε, ἀλλὰ ζητάει ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ τὸ δῶρο τεσσάρων μεγάλων ἀρετῶν: «Πνεῦμα σωφροσύνης, ταπεινοφροσύνης, ὑπομονῆς καὶ ἀγάπης». Τέσσερις ἐκπληκτικὲς ἀρετές!

Ἡ Σωφροσύνη.

Πρώτη ἀρετὴ, ἡ σωφροσύνη. Σωφροσύνη βγαίνει ἀπὸ τὴν λέξιν σῶος καὶ φρήν-φρενός, καὶ σημαίνει ἔχω σώας τὰς φρένας, ἀκέραιο τὸν νοῦ μου. Σωφροσύνη μὲ τὴν εἰδικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου σημαίνει ἐγκράτεια, ἀγνότης, καθαρὸτητα στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχὴ. Μὲ τὴν εὐρύτερη ὅμως ἔννοια σωφροσύνη σημαίνει γενικευμένη ἀκεραιότητα. Τὸ νὰ μὴν ἔχει κανεὶς στὸ μυαλό του τὴν ἀρρώστια τῶν μειονεκτικῶν λογισμῶν, τῶν νοσηρῶν σκέψεων.

Στὴν ἀντίθετη περίπτωσι, ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει σώας τὰς φρένας του. Νομίζει ὅτι ὅλοι τὸν κυνηγοῦν, ὅτι ὅλοι τοῦ δημιουργοῦν προβλήματα, ὅτι ὅλοι ἔχουν παράπονα. Καὶ δὲν ἔχει κανέναν. Δὲν ἀσχολοῦνται μαζί του. Δὲν ἔχει σώας τὰς φρένας, λένε. Τὰ ἔχασε. Εἶναι διαταραγμένη ἡ ἰσορροπία τῆς σκέψης του. Σωφροσύνη, λοιπόν, σημαίνει καθαρὸτητα καὶ ἀκεραιότητα. νὰ εἶναι κανεὶς ἰσορροπημένος πνευματικῶς, νὰ μπορεῖ ὁ λογισμὸς του νὰ λειτουργεῖ μὲ σαφήνεια, χωρὶς ἀρρώστιες ψυχολογικοῦ τύπου, μειονεξία ἢ καχυποψία ἢ κυκλοθυμία κ.ο.κ.

Ἡ πρώτη, λοιπόν, ἀρετὴ εἶναι ἡ καθαρὸτητα, ἡ καθαρὸτητα τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Ἡ ἐποχὴ ποὺ ζοῦμε εἶναι ἡ ἐποχὴ ποὺ μολύνει

αυτήν τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς. Εὐκόλα τὸ μάτι μας ἀρχίζει νὰ κλέβεται ἀπὸ ψευτοέρωτες -«ἐκ τοῦ ὄραν τίκτεται τὸ ἐρᾶν»- καὶ τὸ σῶμα μας νὰ ἐλκύεται ἀπὸ λάθος ἱκανοποιήσεις καὶ κάνουμε τὶς ὀλέθριες ὑποχωρήσεις, ποὺ τὶς σκεπάζει μετὰ ὁ συμβιβασμὸς μίας δύσκολης ἐποχῆς, ἢ ὁποῖα ὅλα ξέρει νὰ τὰ δικαιολογεῖ. Χριστιανὸς ὅμως σημαίνει πεντακάθαρη κατάσταση. Ὅπως λέει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γιὰ τοὺς Ἱερεῖς, καὶ γιὰ τὸ ὅχι γιὰ κάθε χριστιανό, πρέπει νὰ εἶναι καθαρότερος ἀπὸ τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου. Ὅχι τὸ μυαλὸ συνέχεια στὸ πονηρὸ, στὸ σαρκικὸ, στὸ ρυπαρὸ, ἀλλὰ νὰ ἀναπαύεται ἡ σκέψη καὶ ἡ διάθεση σὲ ὅ,τι εἶναι καθαρὸ, διότι μόνον ἡ καθαρότητα τῆς ψυχῆς ἐγγυᾶται τὴ θέα τοῦ Θεοῦ: «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδία ὅτι αὐτοί, τὸν Θεὸν ὄψονται» (Ματθ. 5,8).

Ἡ πρώτη, λοιπόν, ἀρετὴ ποὺ προσευχόμεστε καὶ ζητοῦμε ὡς δῶρο ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι ἡ σωφροσύνη, αὐτὴ ἡ ἀκεραιότητα ποὺ κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ μὴν εἶναι σὰν ραγισμένο βάζο, οὔτε σὰν λεκιασμένο σεντόνι, ἀλλὰ σὰν σῶμα χωρὶς οὐλή, σὰν κρύσταλλο χωρὶς σημάδι, σὰν κάτι ποὺ δὲν ἔχει ποτὲ συγκολληθεῖ, ἀλλὰ διατηρεῖ τὴν ἀρχικὴ του ἀκεραιότητα. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἀρετὴ.

Ἡ ταπεινοφροσύνη.

Δεύτερη ἀρετὴ, ἡ ταπεινοφροσύνη. Τί ὠραία, τί μεγάλη ἀρετὴ! Ἀκούσαμε στὴν Ἐκκλησία μας, στὴν ἀρχὴ τοῦ Τριωδίου, τὴν παραβολὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου καὶ ἐκεῖ ἔλεγε ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι «ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται» (Λουκ. 18,14). Ἐπίσης, ὁ πρῶτος μακαρισμὸς ἀφιερώνεται στοὺς ταπεινοὺς: «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 5,3). Πτωχὸς τῷ πνεύματι εἶναι αὐτὸς ποὺ εἶναι ταπεινός, αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει σὲ καμία ἰδιαίτερη ὑπόληψη τὸν ἑαυτό του. Λέγουν κάποιοι -χωρὶς κατ' ἀνάγκην αὐτὸ νὰ εἶναι σωστὸ - ὅτι ἡ λέξη ταπεινός προέρχεται ἀπὸ τὸν τάπητα, τὸ χαλί. Ταπεινός εἶναι αὐτὸς ποὺ δέχεται νὰ τὸν πατᾶς χωρὶς νὰ διαμαρτύρεται. Καὶ καμιά φορὰ εἶναι μερικὰ χαλιὰ ποὺ τὰ πατᾶς καὶ ζωντανεύουν πιὸ πολὺ. Ἔτσι εἶναι ὁ ταπεινός ἄνθρωπος. Ὁ ταπεινός εἶναι εἰκόνα τῆς Θεοτόκου· παραδίδεται στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ὑποδέχεται τὴ μεταμορφωτικὴ χάρι Του μέσα στὴν ψυχὴ του.

Ἡ ὑπομονή.

Ἄς πλησιάσουμε τὴν τρίτη ἀρετὴ. «Πνεῦμα ὑπομονῆς». «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν» (Λουκ. 21,19), λέγει ὁ Κύριος

στούς μαθητές Του. Ἄλλη μία ἀρετὴ πού τόσο χρειάζεται, ἀλλὰ τόσο τὴν ἀγνοεῖ ἡ ἐποχὴ μας. Στὶς μέρες μας δὲν κάνουμε ὑπομονή.

Θέλουμε τὸν Θεὸ νὰ ἀπαντήσῃ ἐδῶ καὶ τώρα. Καὶ Αὐτὸς δὲν ἀπαντᾷ. Ἔχει τοὺς λόγους Του. Αὐτὸ πού χρειάζεται εἶναι νὰ κάνουμε ὑπομονή, γιὰ νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ Θεοῦ στὴν ψυχὴ μας· ὄχι ὁ χρόνος τῆς δικῆς μας ἐπιλογῆς.

Ἄλλοτε πάλι παίρνουμε μία ἀπόφαση καὶ θέλουμε ἐδῶ καὶ τώρα νὰ καταφέρουμε τὸν στόχο μας. Χρειάζεται ἡ ὑπομονὴ τοῦ ἑαυτοῦ μας, νὰ ὑπομείνουμε τὸν ἑαυτό μας. Νὰ τὸν περιμένουμε, νὰ ἔλθῃ καὶ ἐκείνου ἡ ὥρα.

Τρίτη περίπτωση, ἡ ὑπομονὴ τοῦ ἀδελφοῦ μας, τοῦ διπλανοῦ μας. Ἔχουμε τὸ παιδί μας. Παίρνει ἕναν ἄλλο δρόμο, κάνει ἄλλες ἐπιλογές στὴ ζωὴ του ἀπὸ αὐτὲς πού ἐμεῖς θὰ θέλαμε. Τρέμει τὸ φυλλοκάρδι μας. Τὸ καλοῦμε, τοῦ κάνουμε μία ἐπίθεση ἐλέγχου, δίνουμε καὶ μερικὲς συμβουλές καὶ ἀπαιτοῦμε νὰ διορθωθεῖ. Μὰ δὲ γίνεται ἔτσι. Ἐμεῖς τόσο εὐκόλα διορθωνόμαστε; Ἐδῶ χρειάζεται νὰ κάνουμε ὑπομονὴ γιὰ τὸ παιδί μας. Νὰ τὸ περιμένουμε. Γι' αὐτὸ λέγει «ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν». Μὲ τὴν ὑπομονὴ σας θὰ ἀποκτήσετε τὸν ἔλεγχο τῶν ψυχῶν σας. Μὲ τὴν ὑπομονὴ θὰ πιάσεις τὴν ψυχὴ σου καὶ θὰ τὴν κυβερνήσεις, θὰ κρατήσεις τὸ τιμόνι της. Ἔτσι, μὲ τὴν ὑπομονὴ μας, περιμένοντας τὸν Θεό, δίνοντας χρόνο στὸν ἑαυτό μας, ἀναγνωρίζοντας στὰ παιδιά μας καὶ στοὺς συναθρώπους μας τὸ δικαίωμα τοῦ χρόνου τους, θὰ κερδίσουμε καὶ τὶς δικές τους ψυχές, θὰ ἀποκτήσουμε καὶ τὶς δικές μας. Θὰ τὶς κατακτήσουμε ἐν Χριστῷ καὶ ἐν ἀγάπῃ.

Ἡ ἀγάπη.

Τέλος, ζητοῦμε «πνεῦμα ἀγάπης». Στὴν Κλίμακα τῶν ἀρετῶν, ὅπως τὴν παρουσιάζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης, ἐμφανίζεται ἡ διάκριση ὡς «ἡ μείζων τῶν ἀρετῶν». Στὸ τέλος ὑπάρχει ἕνα κεφάλαιο γιὰ τρεῖς ἀρετές: τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπη. «τὰ τρία ταῦτα», ὅπως λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη» (Α΄ Κορ. 13,13). Ἀγάπη γενικὴ: καὶ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸ καὶ πρὸς ὅλο τὸν κόσμο. Δὲν ὑπάρχει ἀγαπῶ ἕναν, δυό, πέντε, τὴν οἰκογένειά μου, τοὺς φίλους μου καὶ δὲν ἀγαπῶ τοὺς ἄλλους. Ἀγάπη ἔχει αὐτὸς πού ἀγαπᾷ ὅλη τὴν κτίση. Ἀγαπᾷ τὰ ζῶα, ἀγαπᾷ τοὺς ἐχθρούς, ἀγαπᾷ τοὺς γνωστούς καὶ τοὺς ἀγνώστους, ἀγαπᾷ τοὺς εὐεργέτες καὶ αὐτοὺς πού τὸν ἀντιπαθοῦν, ὅπως ὁ Θεὸς «βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους». Ἀγάπη μεριζομένη καὶ μὴ καθολικὴ δὲν εἶναι ἀγάπη.

Ἡ ἀγάπη δὲν διαιρεῖ οὔτε ξεχωρίζει τοὺς ἀποδέκτες της, ἀλλὰ κομματιάζει τὴν πηγὴ της. Ἄν δὲν ὑπάρχει αὐτὴ ἡ ἀγάπη ποὺ μᾶς κάνει νὰ κομματιαζόμαστε, γιατί ὁ διπλανὸς εἶναι ὁ ἀδελφός, ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ περάσουμε στὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ τὴν εἰκόνα περνᾶμε στὸ πρωτότυπο. Ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ στὸν Θεό. Τὸν ἀδελφὸ ἔβαλε ὁ Θεὸς δίπλα μας, γιὰ νὰ μᾶς θυμίζει ὅτι ἡ πόρτα τῆς σωτηρίας μας εἶναι ἡ ἄσκηση τῆς ἀγάπης. Τί φοβερὴ ἀρετὴ! Ἀλλὰ τί δύσκολη ποὺ μᾶς φαίνεται! Πόσο ὅμως διαφορετικὴ δὲν θὰ ἦταν ἡ κοινωνία μας, ἂν μπορούσαμε νὰ εἶχαμε αὐτὴν τὴν ἐλευθερία, τὴν πληρότητα, τὴ θυσιαστικότητα τῆς ἀγάπης, τὴν ὑπερβολὴ τῆς ἀγάπης! Νὰ ἀγαπᾶμε τοὺς ἄλλους ὄχι σὰν τὸν ἑαυτὸ μας, ἀλλὰ πιὸ πολὺ καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας, γιατί ὁ ἄλλος, ὁ πλησίον, εἶναι κομμάτι μας, εἶναι ὁ καλύτερος ἑαυτὸς μας, εἶναι παιδὶ καὶ ἀδελφός του Χριστοῦ, εἶναι ὁ ὁρατὸς Θεὸς ἐκείνης τῆς στιγμῆς· εἶναι ἡ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὸν ἐγωισμό μας, εἶναι ἡ εὐκαιρία γιὰ τὴ συνάντηση μὲ τὸν Θεὸ μας.

Νά, λοιπόν, τί ζητοῦμε. Νὰ μᾶς ἀπαλλάξει ὁ Θεὸς ἀπὸ «πνεῦμα ἀργίας, περιεργείας, φιλαρχίας καὶ ἀργολογίας» καὶ νὰ φυτέψει στὴν καρδιά μας «πνεῦμα σωφροσύνης, ταπεινοφροσύνης, ὑπομονῆς καὶ ἀγάπης».

Τὰ «ἐμὰ πταίσματα» καὶ ἡ κατάκριση τοῦ ἀδελφοῦ.

Καὶ συνεχίζει ἡ προσευχή: «Ναί, Κύριε, δώρησαί μοι τοῦ ὁρᾶν τὰ ἐμὰ πταίσματα καὶ μὴ κατακρίνειν τὸν ἀδελφόν μου». Δῶς' μου τὴ μεγάλη εὐλογία ἀντὶ νὰ ἀσχολοῦμαι μὲ τὰ ὑποθετικὰ ἐλαττώματα καὶ τὶς ἀδυναμίες τοῦ ἀδελφοῦ μου, νὰ κοιτάξω τὰ πραγματικὰ δικά μου πταίσματα. Λέει πάλι ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, ὅτι ἀκόμα κι ἂν ζοῦσες ἑκατὸ χρόνια καὶ κάθε μέρα ἔριχνες δάκρυα ὅσο εἶναι τὸ νερὸ τοῦ Ἰορδάνη ποταμοῦ, δὲν θὰ μποροῦσες νὰ ξεπλύνεις τὰ πραγματικὰ σου ἐλαττώματα, ποὺ ὅμως ποτὲ δὲν θὰ μπορέσεις νὰ διακρίνεις. Ἄς ἔχει καθένας μας τὴν αἴσθηση μίας στοιχειώδους αὐτογνωσίας, πῶς διακατεχόμεθα ἀπὸ ἀδυναμίες, ἀπὸ πάθη, ἀπὸ ἀμαρτίες τὶς ὁποῖες συνεχῶς διαπράττουμε. Ὁ καθένας μας ἔχει τὸ δικό του φορτίο τῶν παθῶν καὶ τῶν ἀδυναμιῶν. Μὲ αὐτὸ νὰ ἀσχοληθεῖ. Αὐτὸ θὰ πεῖ αὐτογνωσία. «Δώρησαί μοι, Κύριε, τοῦ ὁρᾶν τὰ ἐμὰ πταίσματα». Νὰ ἀντικρῶ τὰ δικά μου πταίσματα καὶ νὰ μὴν κατακρίνω τὸν ἀδελφόν μου καὶ νὰ μὴν τὸν καταδικάζω μέσα μου εἴτε μὲ τὸν λόγο, εἴτε μὲ τὴν ἐσωτερικὴ σκέψη καὶ κρίση μου.

Ἦναι ἕνας ἅγιος ἀπὸ τοὺς πιὸ γλυκοὺς καὶ ἀγαπημένους πρόσφατους ἀγίους, ὁ ἅγιος Σάββας ὁ Νέος τῆς Καλύμνου. Ἕνας ἅγιος, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη τὸ 1948. Πέρασε καὶ ἕνα διάστημα τῆς ζωῆς του στὴν Ἀθήνα.

Τὸν τιμᾶ ἰδιαίτερα ἡ Κάλυμνος. Σύγχρονος ἅγιος! Λίγο μετὰ τὸν ἅγιο Νεκτάριο. Ἕνας γλυκύτατος ἄνθρωπος. Ἕνας ἐπιεικέστατος ἅγιος. Παραμυθητικός, φιλόανθρωπος, γεμάτος συμπάθεια καὶ κατανόηση, ἐπιείκεια καὶ συγχωρητικότητα. Συνέρρει ὁ κόσμος γιὰ ἐξομολόγηση. Ὅλα τὰ συγχωροῦσε. Γιὰ δύο ὅμως ἁμαρτίες ἦταν ἀδυσώπητος. Ἡ μία ἡ βλασφημία, καὶ τὸ καταλαβαίνουμε. Ἡ δεύτερη ἡ κατάκριση. Κατέκρινες τὸν ἀδελφό σου καὶ τοῦ τὸ ἔλεγες; Αὐστηρὸ κανόνα ἔβαζε. Ἀκοινωνησία! Νηστεύεις; Ρωτοῦσε. Μὰ ἐσύ καταβροχθίζεις τὶς σάρκες τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ὁ ἅγιος αὐτός, αὐτὸ τὸ ἀρνάκι, δὲν μποροῦσε νὰ δεχθεῖ τὸ πάθος τῆς κατάκρισης. Μεγάλῃ ἁμαρτία ποὺ ροκανίζει τὴν ἴδια τὴν ὑπόστασι τῆς κοινωρίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ ἕνας νὰ φάει τὸν ἄλλον. Νὰ τὸν κουτσομπολέψει, νὰ τὸν καταδικάσει. Μέσα στὴν ἴδια τὴν ἐνορία, στὰ σπίτια μας, στοὺς χώρους ἐργασίας μας. Σκληροὶ ἐπικριτές, ἀνυποχώρητοι θεατὲς ἐλαττωμάτων, ἐπίμονοι ἐρευνητὲς σφαλμάτων. Δυστυχῶς, ἡ ἀρρώστια αὐτὴ εἶναι καὶ παλιὰ καὶ βαθειὰ καὶ διαδεδομένη.

Θὰ κάνω μία σύνοψη ποὺ περιγράφει τὸ βαθύτερο ἦθος καὶ τὸν λόγο αὐτῆς τῆς προσευχῆς, μέσα ἀπὸ τέσσερις παρατηρήσεις. Ἄν προσέξουμε, παρουσιάζει μερικὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα κρυμμένα χαρακτηριστικά.

Ἡ προσευχὴ τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ ἐστιάζει μέσα μας.

Τὸ πρῶτο εἶναι ὅτι στὴν ἀπαρίθμηση τῶν παθῶν τῆς προσευχῆς ἀποφεύγονται τὰ θανάσιμα λεγόμενα πάθη, ὅπως τὸ μίσος, ἡ φιληδονία, ὁ θυμὸς, ἡ φιλαργυρία καὶ ἄλλα, καὶ ἀναφέρονται μερικὰ ποὺ μᾶλλον συνήθεις ἀνθρώπινες ἀδυναμίες εἶναι παρὰ ἔντονα διαστροφικὲς κατάστασεις. Ποιὸς ὁ λόγος ποὺ ἐπιλέγονται αὐτὰ καὶ ὄχι τὰ πρῶτα; Ἡ ἀργία, ἡ ἀργολογία δὲν βλάπτουν κανέναν ἄλλον παρὰ μόνον τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὶς ἔχει. Καὶ εἶναι τόσο ἀνθρώπινο νὰ εἶναι κανεὶς περίεργος ἢ ἔστω νὰ ἐπιζητεῖ τὰ πρωτεῖα. Ποιὸς, ἀλήθεια, δὲν τὰ ἔχει κάπως μέσα του αὐτά; Ἡ ἀπάντηση εἶναι ὅτι ἐδῶ προσευχόμεστε ὄχι γιὰ διαστροφὲς ποὺ μόνοι μας πρέπει νὰ καταπολεμήσουμε ἀλλὰ γιὰ ἐσωτερικὲς ἀδυναμίες ποὺ ἐνδόμυχα καλλιεργοῦμε καὶ πνίγουν τὴν ἐλευθερία μας καὶ μᾶς χρειάζεται τόσο ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

Ἡ προσευχὴ αὐτὴ ἔχει σὰν στόχο τὸ συμμαζέμα τοῦ ἑαυτοῦ, τὸ νὰ ἔλθει κανεὶς «εἰς ἑαυτόν». Ἐὰν ὁ σκοπὸς μας εἶναι ἡ στροφὴ μας πρὸς τὸν Θεό, τότε πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ προηγηθεῖ ἡ στροφὴ πρὸς τὰ μέσα μας: «Νοῦς μὴ σκεδαννύμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, ἐπανεῖσι εἰς ἑαυτόν καὶ δι' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν Θεόν». Γι' αὐτὸ καὶ τὰ τέσσερα πάθη γιὰ τὰ ὁποῖα μιλάει εἶναι

πάθη που δέν φαίνονται μεγάλα, ἀλλά ἔχουν καταστροφική δράση μέσα μας. Εἶναι πάθη διασποράς τῆς σκέψης καί σκορπισμοῦ τῆς καρδιάς, πάθη που ξοδεύουν τόν πλοῦτο της: Ἡ ἀργία τόν χρόνο της· ἡ περιέργεια τήν ἀλήθειά της, τήν στροφή στοῦ ἕνα «οὐκ ἔστι χρεία»· ἡ φιλαρχία τήν ἀγάπη της, τή σχέση της μέ τόν ἀδελφό· καί ἡ ἀργολογία τόν λόγο της. Ὅλα μαζί τήν περιουσία τῆς πνευματικῆς οὐσίας της. Καταναλώνουν τὸ δυναμικὸ τῆς ψυχῆς στὰ μὴ οὐσιώδη. Τότε γίνεται πολυπόρευτος ἡ διάνοια καί στή συνέχεια ὀλισθηρά, ὅπως λέγει ἀλλοῦ ὁ ὄσιος Ἐφραίμ. Γλιστράει, ξεφεύγει, χάνεται, καταστρέφεται.

Ἄν ὁμως συμμαζευτεῖ ὁ νοῦς, τότε μπορεῖ νὰ κάνει προσευχή καί νὰ στραφεῖ πρὸς τόν Θεό. Βλέπετε καί ἀπὸ τίς ἀρετὲς δέν ἐπιλέγει τήν προσευχή, τὴ μετάνοια, τήν πίστη, τήν ἐγκράτεια, τήν ἐλεημοσύνη, τὴ νηστεία. Ἀλλὰ διαλέγει ἀρετὲς που ἡσυχάζουν τόν ἔσω ἄνθρωπο καί τόν συμμαζεύουν, ὅπως ἡ σωφροσύνη καταστέλλει τίς κινήσεις τῆς σάρκας, ἡ ταπεινοφροσύνη τὰ πετάγματα τοῦ ἐγωισμοῦ, ἡ ὑπομονὴ τὰ ξαφνιάσματα τοῦ χρόνου καί ἡ ἀγάπη τίς ἐνοχλήσεις τῶν ἀδελφῶν. Κάποιες διαλέγει ἀπὸ τίς ἀρετὲς καί κάποια ἀπὸ τὰ πάθη. Αὐτὰ τὰ πάθη τὰ ὅποια εἶναι πολὺ λεπτὰ καί ἀποτελοῦν τὴ βάση τῆς ἀρρώστιας τῆς ψυχῆς καί αὐτὲς τίς ἀρετὲς που ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιο τῆς ἀνάστασης καί τῆς ἀνάτασής της. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἕνα.

Οἱ ἀρετὲς ὡς δωρεὲς τοῦ Θεοῦ.

Τὸ δεύτερο. Οἱ ἀρετὲς σὲ αὐτὴν τὴν προσευχὴ δέν ἐμφανίζονται σὰν κατάκτηση, σὰν ἀνθρώπινο κατόρθωμα, ἀλλὰ σὰν δωρεὲς τοῦ Θεοῦ. Τὸ ρῆμα που χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν ἀπόκτησή τους εἶναι τὸ «Δώρησαί μοι», χάρισέ μου. Δέν λέει ὅτι θὰ προσπαθήσω νὰ τὰ ἀποκτήσω, ἀλλὰ τὰ ζητάει ὁ προσευχόμενος ἀπὸ τόν Θεὸ ὡς δῶρα. Οἱ ἀρετὲς εἶναι δῶρα. Δέν εἶναι κατορθώματα. Εἶναι καρπὸς τῆς χάριτος· ὄχι τοῦ ἀγῶνα. Ὁ ἀγῶνας ἀπλὰ ἐκφράζει τὸ φιλότιμό μας. Εἶναι τὸ ἀναγκαῖο ἔλασσον. Ἡ χάρις εἶναι τὸ ἐνεργοῦν μεῖζον. Ὅσο κι ἂν προσπαθήσουμε, χωρὶς τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ, τίποτα δέν θὰ καταφέρουμε. Καί ἂν δέν ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς χάριτος καί τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ στή ζωὴ μᾶς αὐτὲς οἱ ἀρετὲς, τότε ὅποιος τίς εἶχε θὰ δικαιοῦτο νὰ καυχᾶται. Ἐνῶ τώρα, κι ἂν τίς ἔχεις, δέν δικαιοῦσαι νὰ καυχηθεῖς, γιατί καί ἡ ὑπομονὴ καί ἡ ἀγάπη καί ἡ σωφροσύνη καί ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι μεῖζονα δῶρα ποῦ τελικῶς τὰ χορηγεῖ ὁ Θεὸς σὲ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἔχουν καταθέσει ὡς ἐλάχιστη προϋπόθεση τὴ συγκατάθεσή τους: «τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;» (Α΄ Κορ. 4,7).

Τὸ «πνεῦμα» ὡς φρόνημα.

Ἦς προχωρήσουμε στὴν τρίτη παρατήρηση, στὴ λέξη πνεῦμα. Ὁ ὁσῖος προτάσσει τῶν παθῶν καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτὴ τὴ λέξη: «πνεῦμα ἀργίας», δὲν λέγει ἀργία. Καὶ μετὰ λέγει «πνεῦμα σωφροσύνης». Τί σημαίνει αὐτὴ ἡ λέξη; Σημαίνει νὰ μοῦ δώσει ὁ Θεὸς τὴ διάθεση, τὸ φρόνημα, τὸν πόθο νὰ λαχταρήσω αὐτὲς τὶς ἀρετὲς, νὰ μισήσω αὐτὲς τὶς ἀδυναμίες, ὥστε πάνω σ' αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴ κατάσταση καὶ ἐπιθυμία, στὸ ἔδαφος αὐτό, νὰ μπορέσει Ἐκεῖνος νὰ φυτεύσει τὸν σπόρο τῆς ἀρετῆς. Αὐτὸ ποὺ μᾶς χρειάζεται, λοιπόν, καὶ προσευχόμεστε εἶναι τὸ φρόνημα τῆς ἀρετῆς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀρετῆς, γιὰ νὰ μπορέσει ὁ Κύριος νὰ μᾶς δώσει τὴν ἴδια τὴν ἀρετὴ, τὸν καρπὸ τῆς ἀρετῆς.

Δοῦλος καὶ ἀδελφός.

Καὶ τὸ τέταρτο εἶναι πολὺ ὠραῖο. «Κύριε καὶ Δέσποτα τῆς ζωῆς μου, πνεῦμα ἀργίας, περιεργείας, φιλαρχίας καὶ ἀργολογίας μὴ μοι δῶς». Δὲν θὰ τὸ σχολιάσουμε αὐτό. «Πνεῦμα δὲ σωφροσύνης, ταπεινοφροσύνης, ὑπομονῆς καὶ ἀγάπης χάρισαί μοι τῷ σῶ δούλῳ. Ναί, Κύριε, δώρησαί μοι τοῦ ὁρᾶν τὰ ἐμὰ πταίσματα καὶ μὴ κατακρίνειν τὸν ἀδελφόν μου».

Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὁ χριστιανὸς εἶναι δοῦλος καὶ δίπλα στὸν πλησίον εἶναι ἀδελφός. Σὲ αὐτὸ μας καλεῖ ἡ Ἐκκλησία, ὅχι μόνον τὴ Μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ ἀλλὰ πάντοτε. Νὰ λέμε «δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὁ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιθήκαμεν» (Λουκ. 17,10). Τελικά, καὶ τὰ καλὰ ποὺ κάνουμε εἶναι αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ κάνουμε, γιὰ εἶμαστε ἄχρηστοι δοῦλοι. Τὸ λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Νὰ αἰσθανθεῖ καθένας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὴν ταπείνωση τοῦ δούλου καὶ δίπλα στὸν πλησίον τὴ χαρὰ τοῦ ἀδελφοῦ.

Ἦτσι ἂν ξεκινήσουμε τὴν πορεία μας τὴν πνευματικὴ, μὲ αὐτὸ τὸ φρόνημα καὶ σὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἂν τὴν ἀναβαπτίσουμε, θὰ μπορέσουμε, νὰ προχωρήσουμε ἀπὸ τὸ ἦθος, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, στὴν κατάσταση τῶν ἀρετῶν. Τότε ὁ Θεὸς θὰ δώσει αὐτὲς οἱ ἀρετὲς νὰ διακρίνουν καὶ τὴ ζωὴ τοῦ καθενὸς μας σὲ κάποιο βαθμό, ἀλλὰ κυρίως θὰ δώσει νὰ ἀνθίσουν στὸ ἔδαφος τῶν πνευματικῶν κοινοτήτων μας, τῆς ἴδιας μας τῆς Ἐκκλησίας. Ἦν ζούσαμε ὡς Ἐκκλησία αὐτὴν τὴ καθαρότητα, δὲν θὰ χρειαζόταν νὰ μιλάμε γιὰ κάθαρση. Ὦταν στὴν Ἐκκλησία μας κυριαρχεῖ ἡ σωφροσύνη, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἀγάπη, τότε τί θέση ἔχει ἡ λεγόμενὴ κάθαρση; Τότε δὲν θὰ ἦμασταν Ἐκκλησία ποὺ τῆς ἀπαιτοῦν κάθαρση, ἀλλὰ θὰ ἦμασταν κοινωνία ποὺ θὰ χόρταινε ἀπὸ γνήσια μαρτυρία.

Νὰ δώσει ὁ Θεὸς ἡ προσευχὴ τοῦ ὁσίου Ἐφραὶμ νὰ εἶναι μία προσευχὴ ποὺ αὐτὸς μὲν τὴν ἔγραψε, ἐμεῖς ὅμως ὡς Ἐκκλησία καὶ πρόσωπα τὴ ζοῦμε. Μία προσευχὴ ποὺ θὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν καρδιά μας, θὰ βγαίνει ὅμως καὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ μας.

Τότε, καθὼς θὰ φθάνουμε στὸ Πάσχα, ἡ ψυχὴ μας θὰ εἶναι ἔτοιμη καὶ καθαρὴ σὰν τὸν κενὸ τάφο νὰ δεχθεῖ τὸν Ἀναστημένο Χριστό. Νὰ δώσει λοιπὸν ὁ Θεὸς πλούσια τὴν εὐλογία Του καὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπο διάστημα τῆς Τεσσαρακοστῆς, καὶ ὅλους νὰ μᾶς ἀξιώσει πανέτοιμοι, ἢ μᾶλλον ὅσο τὸ δυνατόν ἔτοιμοι, νὰ μποῦμε μέσα στὸ κανάλι αὐτὸ τὸ εὐλογημένο, σὲ αὐτὸν τὸν μετασηματιστὴ τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, γιὰ νὰ φθάσουμε ἑνωμένοι καὶ ἀγαπημένοι ἐνώπιόν του Θεοῦ ὡς δοῦλοι καὶ μεταξὺ μας ὡς ἀδελφοί, γιὰ νὰ μπορέσουμε ὅλοι μαζὶ καὶ ὁ καθένας ξεχωριστὰ νὰ τὸν ἀντικρύσουμε Ἀναστάντα. Ἀμήν.

Του Νικολάου, μητρ. Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς, «Ἀπὸ τὸ καθ' ἡμέραν στὸ καθ' ὁμοίωσιν», ἐκδ. Ἐν πλῶ, 2008 (Ἀποσπάσματα).

Πηγή : <https://www.impantokratoros.gr/>